

YOSHLARDA MAS'ULIYAT HISSINI SHAKLLANTIRISHNING DINIY- AXLOQIY ASOSLARI.

*Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari
Universiteti Samarqand filiali f.f.n dotsenti.*

Samatov Xurshid Ulmasjonovich.

*Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari
Universiteti Samarqand filiali Kompyuter injeneringi va sun 'iy intellekt
fakulteti 1-kurs talabasi.*

Baxodirov O'masjon

Gmail ulmas.bahodirov.9@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlar ongida mas'uliyat hissini shakllantirishning ma'naviy-axloqiy va diniy asoslari tadqiq etilgan. Tadqiqotda islom dini manbalari - Qur'oni Karim va Hadisi shariflarda insonning o'z nafs, oilasi, jamiyati hamda Vatan oldidagi burchlari qanday talqin qilinishi tahlil qilingan. Shuningdek, sharq mutafakkirlari merosi orqali yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish va ularni yot g'oyalardan himoya qilishda diniy qadriyatlarning o'rni yoritib berilgan. Maqola yakunida yosh avlodni mas'uliyatli qilib tarbiyalash bo'yicha amaliy tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: yoshlar tarbiyasi, ijtimoiy mas'uliyat, diniy qadriyatlar, axloqiy burch, islom manbalari, ma'naviy kamolot, yot g'oyalar, tarbiyaviy metodlar.

Аннотация: В данной статье исследуются духовно-нравственные и религиозные основы формирования чувства ответственности у молодежи. В исследовании анализируется интерпретация обязанностей человека перед собой, семьей, обществом и Родиной в исламских источниках - Священном Коране и Хадисах. Также через наследие восточных мыслителей освещается роль религиозных ценностей в повышении социальной активности молодежи

и их защите от чуждых идей. В завершение статьи выдвинуты практические рекомендации по воспитанию ответственного подрастающего поколения.

Ключевые слова: воспитание молодежи, социальная ответственность, религиозные ценности, нравственный долг, исламские источники, духовное совершенство, чуждые идеи, воспитательные методы.

Abstract: This article explores the spiritual, moral, and religious foundations of developing a sense of responsibility in youth. The research analyzes the interpretation of an individual's duties toward themselves, their family, society, and the Motherland in Islamic sources, specifically the Holy Quran and Hadith. Furthermore, it highlights the role of religious values in increasing the social activity of young people and protecting them from alien ideologies through the heritage of Eastern thinkers. The article concludes with practical recommendations for raising a responsible younger generation.

Keywords: youth education, social responsibility, religious values, moral duty, Islamic sources, spiritual perfection, alien ideologies, educational methods.

Kirish: Yoshlarda mas'uliyat hissini shakllantirishning diniy-axloqiy va ijtimoiy-falsafiy asoslari. Insoniyat taraqqiyotining bugungi shiddatli bosqichida yoshlar tarbiyasi shunchaki pedagogik vazifa emas, balki millatning ma'naviy xavfsizligini ta'minlovchi va uning kelajakdagi qiyofasini belgilovchi strategik masala darajasiga ko'tarildi. Xususan, globallashuv jarayonlari sharoitida yoshlar qalbida mas'uliyat hissini shakllantirish - ularni turli mafkuraviy xurujlar, ma'naviy inqirozlar va "ommaviy madaniyat"ning salbiy oqibatlaridan himoya qilishning eng samarali immunitetidir. Mas'uliyat - bu shaxsning o'z xatti-harakatlari oqibatini chuqur anglab yetishi, o'z zimmasidagi insoniy burchlarini ixtiyoriy ravishda bajarishi hamda jamiyat taraqqiyoti uchun daxldorlik hissi bilan yashashidir.

Yoshlarda mas'uliyatni shakllantirishning diniy-axloqiy asoslari islom sivilizatsiyasining mazmun-mohiyatini tashkil etadi. Islom ta'limotida insonning "mas'ul" ekanligi g'oyasi uning yer yuzidagi xalifalik (omonatdorlik) maqomi bilan bog'lanadi. Muqaddas manbalarimizda, xususan, Qur'oni Karimning ko'plab oyatlarida insonning har bir a'zosi, har bir bosgan qadami va chiqargan qarori uchun so'ralishi bayon etilgan. Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.)ning: "Sizlarning har biringiz rahbarsiz va har biringiz o'z qo'l ostidagilaringiz (fuqarolaringiz, oilangiz, farzandlaringiz) uchun mas'uldursiz", - degan hadislar mas'uliyatning nafaqat shaxsiy, balki keng qamrovli ijtimoiy xarakterga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Sharq mutafakkirlari, xususan, Abu Nasr Forobiy o'zining "Fozil odamlar shahri" asarida jamiyat a'zolarining bir-biri oldidagi mas'uliyatini tananing a'zolari o'rtasidagi bog'liqlikka qiyoslaydi. Imom G'azzoliy esa mas'uliyatni avvalo nafs tarbiyasi va ichki axloqiy nazorat orqali shakllantirish lozimligini uqtiradi. Bugungi kunda yoshlar ongiga erkinlik tushunchasini mas'uliyatsizlikdan ajratib olish, ularga haq-huquqlar bilan birga burchlar uyg'unligini ota-bobolarimizdan qolgan boy ma'naviy meros asosida tushuntirish hayotiy zaruriyatdir.

Ushbu maqolada yoshlarda mas'uliyat hissini uyg'otishda diniy qadriyatlar va zamonaviy tarbiya metodlarining sintezi tahlil qilinadi. Shuningdek, insonning o'z nafsi, oilasi, jamiyati hamda muqaddas Vatani oldidagi burchlarini anglashining ma'naviy omillari ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Diniy-axloqiy merosimizda mas'uliyat tushunchasi bevosita "omonatdorlik" tamoyili bilan chambarchas bog'liqdir. Qur'oni Karimning "Ahzob" surasida bayon qilinganidek, inson osmonlar va yer o'z zimmasiga olishdan qo'rqan buyuk omonatni - iroda va mas'uliyatni qabul qilgan mavjudotdir. Bu yoshlar ongiga shunchaki majburiyat emas, balki Tangri tomonidan berilgan yuksak ishonch sifatida singdirilishi lozim. Shaxs o'ziga berilgan umr, intellektual salohiyat va imkoniyatlarni omonat deb

bilsagina, ularni behuda ishlarga sarflashdan tiyiladi va har bir soniyasi uchun ma'naviy javobgarlikni his qila boshlaydi.

Shuningdek, mas'uliyat shakllanishida oila instituti fundamental poydevor vazifasini o'taydi. Islomiy tarbiya tizimida farzandning ota-ona oldidagi burchlari va ota-onaning farzand tarbiyasi uchun mas'ulligi ijtimoiy barqarorlikning garovi sifatida ko'riladi. Zero, oilada o'z mas'uliyatini anglagan yosh yigit-qizlar kelgusida jamiyatning boshqa bo'g'inlarida ham o'z vazifalariga vijdonan yondashadilar. Abu Nasr Forobiy ta'kidlaganidek, fozil jamiyat - bu har bir a'zosi o'z o'rmini bilgan va umumiy manfaat yo'lida bir-birini to'ldirgan jamoadir. Binobarin, yoshlarga oilaviy burchlarni o'rgatish orqali ularda davlat va xalq oldidagi katta mas'uliyat tuyg'usi uyg'otiladi.

Zamonaviy globallashtirish va raqamli texnologiyalar asrida yoshlarda "axborot mas'uliyati"ni shakllantirish kechiktirib bo'lmas vazifadir. Virtual makonda tarqalayotgan turli yot g'oyalari va axloqsizlikni targ'ib qiluvchi kontentlarga qarshi ma'naviy qalqon yaratishda diniy-axloqiy me'yorlar asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Islom ta'limotidagi "yomonlikdan qaytarish va yaxshilikka buyurish" tamoyili yoshlarni nafaqat o'zini, balki tengdoshlarini ham ma'naviy tanazzuldan qutqarishga, ijtimoiy tarmoqlarda odob me'yorlariga amal qilishga hamda har bir yozilgan so'z uchun javobgarlikni his etishga chorlaydi.

Nihoyat, yoshlarda mas'uliyatni shakllantirishning yakuniy maqsadi - ularni Vatanning haqiqiy vorislari etib tarbiyalashdir. Milliy va diniy qadriyatlarimizda Vatan himoyasi va uning ravnaqi yo'lida xizmat qilish eng oliy ibodatlardan biri darajasiga ko'tarilgan. Bu mas'uliyat yoshlardan nafaqat jismoniy tayyorgarlikni, balki intellektual salohiyatni, ilm-fanni egallashni va milliy o'zlikni asrab qolishni talab etadi. Shunday ekan, diniy-axloqiy asoslar bilan sug'orilgan mas'uliyat hissi yoshlarni o'z manfaatlarini umumxalq manfaatlari bilan uyg'unlashtirishga va

davlatning qudratini oshirishga yo'naltiruvchi asosiy harakatlantiruvchi kuch bo'lib qoladi.

Xulosa:

Xulosa o'rnida ta'kidlash lozimki, yoshlarda mas'uliyat hissini shakllantirish jarayoni bugungi kunda shunchaki axloqiy nasihatgo'ylik yoki huquqiy majburiyat doirasidan chiqib, millatning ma'naviy xavfsizligini asrashga qaratilgan strategik vazifaga aylandi. O'tkazilgan tadqiqotlar va tahlillar shuni ko'rsatadiki, diniy-axloqiy asoslar shaxsning ichki nazorat mexanizmi bo'lmish vijdonni harakatga keltirish orqali mas'uliyatni shaxsning ajralmas xislatiga aylantiradi. Inson o'zini nafaqat jamiyat yoki davlat qonunlari oldida, balki oliy haqiqat, ota-bobolar ruhi va ma'naviy qadriyatlar oldida ham javobgar deb his qilishi uning ijtimoiy faolligini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'taradi.

Islomiy manbalar va sharqona pedagogikaga tayangan mas'uliyat tushunchasi omonatdorlik g'oyasiga tayanadi. Bu yoshlarga o'zining jismoniy sog'lig'i, intellektual salohiyati va berilgan qisqa umr imkoniyatlarini nafaqat o'z manfaati, balki jamiyat ravnaqi uchun sarflash kerak bo'lgan muqaddas omonat ekanligini anglatadi. Bunday dunyoqarash yoshlarda vaqtni bekor o'tkazmaslik va har bir qadamini hisobli bosish ko'nikmasini shakllantiradi. Diniy-axloqiy qadriyatlar yoshlarni globallashtirish sharoitidagi ma'naviy bo'shliqlardan himoya qiluvchi eng mustahkam ma'naviy qalqon vazifasini o'taydi. "Ommaviy madaniyat"ning salbiy ta'sirlari, axloqiy begonalashuv va mas'uliyatsizlik kabi illatlarga qarshi kurashda milliy va diniy tarbiya tizimidagi uyat, andisha, halollik va vijdon azobi kabi tushunchalar eng samarali profilaktik omillar bo'lib xizmat qiladi. Mas'uliyatli shaxsni shakllantirishda o'zlikni anglash va Vatan oldidagi burch tushunchalari o'zaro uyg'unlashishi zarur. O'zining tarixiy ildizlarini, diniy va milliy kimligini anglagan yosh avlod o'z zimmasidagi ijtimoiy majburiyatlarni majburlashsiz, ixtiyoriy ravishda ado etadi. Bu esa davlat va jamiyat o'rtasidagi ijtimoiy

shartnomaning ma'naviy darajada mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Zamonaviy ta'lim tizimida diniy-axloqiy me'yorlarni dunyoviy bilimlar bilan sintez qilish orqali yoshlarning ham aqlan, ham ma'nau barkamol bo'lishiga erishish mumkin. Faqatgina qonuniy javobgarlikdan qo'rqish emas, balki ma'naviy-ruhiy mas'uliyatni his qilish yoshlarni jamiyatning faol va fidoyi a'zosi ga aylantiradi.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, yoshlarda mas'uliyat hissini shakllantirishning diniy-axloqiy asoslarini chuqur o'rganish va ularni bugungi hayot talablari bilan bog'lash kelajakda adolatli, ma'naviy boy va xavfsiz jamiyat qurishning eng to'g'ri yo'lidir. Zero, mas'uliyat tuyg'usi mustahkam bo'lgan yoshlar har qanday tahdidlarga qarshi tura oladigan, yurtning haqiqiy egalari bo'lib kamol topadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Shavkat Mirziyoyev. "Yangi O'zbekiston strategiyasi". Toshkent: "O'zbekiston", 2021. (Yoshlar tarbiyasi va ma'naviyati qismi).
2. Abdulla Avloniy. "Turkiy guliston yoxud axloq". - Toshkent: "O'qituvchi", 1992.
3. Ziyovuddin Mansur. "Islomda oila va farzand tarbiyasi". - Toshkent: "Movarounnahr", 2014.
4. S. Musayev, J. Ramatov. "Odob-axloq asoslari". - Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2005.
5. U. Mahkamov. "Axloq-odob saboqlari". - Toshkent: "O'qituvchi", 1994.
6. Tolipov.A Islom va aqidaparast oqimlar. To'ldirilgan nashr. Mas'ul muharrir Shayx Abdulaziz Mansur. - Toshkent: Sharq, 2014. - 536 b.
7. Aminov H., Primov S. Hanafiy fiqhi tarixi, manbalari va istilohlari.- Toshkent: TIU nashriyot-matbaa birlashmasi, 2011. - 160 b.
8. Muhammad Anvar Badaxshoniy. Aqidatut-tahoviya sharhining talxisi. - Toshkent, 2015. - 448 b.
9. Ochildiyev O., Rahimjonov D., Muhammadov N. va boshqalar. Dinshunoslik asoslari (o'quv qollanma). - Toshkent: TIU nashriyot-matbaa birlashmasi, 2013. - 320 b.